

Foto: *Historicus*, schrijver en singer-songwriter Ewoud Kieft spreekt op 15 oktober in Dalfsen over 'Democratie in crisis?'. "Geloofwaardigheid van politici en bereidheid tot samenwerken kunnen het vertrouwen in de democratie herstellen."

Tekst: Hans Keesmaat

Historicus Ewoud Kieft over 'democratie in crisis':

'Het vanzelfsprekende vertrouwen in de rechtsstaat is uitgewerkt'

DALFSEN – Pessimistisch over de toekomst is hij niet, maar de democratie verkeert wel degelijk in een crisis, vindt Ewoud Kieft. "Ik ben hoopvol, maar er is heel veel aan het veranderen en het is onzeker wat daar uit komt." Kieft – historicus, schrijver en singer-songwriter verzorgt op woensdagavond 15 oktober een lezing over dit thema. Dat gebeurt in de Grote Kerk van Dalfsen, op uitnodiging van de werkgroep Vrienden van de Grote Kerk en de Bibliotheek Dalfsen.

De lezing vindt plaats op een pikant moment: twee weken voordat Nederland naar de stembus mag voor nieuwe verkiezingen. De Amsterdamse historicus (bijna 48) werd ruim een half jaar eerder benaderd voor de jaarlijkse Grote Kerklezing, de tweede in successie. Hij had toen nog geen weet van de kabinetsval en de recente verdere versmalling van het demissionaire kabinet, noch van de laatste ontwikkelingen in de VS en elders in de wereld.

Hij hoefde zijn verhaal er niet ijlings voor om te gooien. “Maar het zijn natuurlijk wel alarmerende signalen. Trump kondigt vrijwel dagelijks nieuwe importheffingen aan en zet regelmatig het leger in op plekken waar dat eigenlijk niet nodig is. Hij beroept zich daarbij voortdurend op de noodtoestand. Dat zie je trouwens ook in Nederland: het kabinet wilde een noodtoestand uitroepen om een streng asielbeleid in te voeren.”

Stabiliteit

Een crisissfeer rond de democratie is geen nieuw fenomeen, weet de historicus: “In de negentiende eeuw was er in Frankrijk bijvoorbeeld ook een felle strijd om de staatsvorm. Eigenlijk was bij ons lange tijd het omgekeerde het geval: de westerse wereld heeft de afgelopen tachtig jaar een periode van ongekende stabiliteit meegemaakt, met breed gedragen respect voor de democratische waarden. Je kon vrijwel altijd een beroep doen op de rechtsstaat. Die vanzelfsprekendheid is uitgewerkt, om verschillende redenen. Tegenwoordig denkt lang niet iedereen hetzelfde over nut en waarde van de democratie. Veel mensen vinden bijvoorbeeld dat de in hun ogen ongebreidelde migratie ten koste gaat van hun welvaart en welzijn. De focus is veel meer op het nationale belang komen te liggen.”

Referendum

Politici hebben dat door eigen fouten ook deels aan zichzelf te denken, stelt Kieft. Hij noemt het EU-referendum uit 2005 als voorbeeld. “Vérgaande voorstellen voor internationale samenwerking werden toen weggestemd, maar ze werden vervolgens tóch doorgevoerd. Dat sterkt tegenstanders in hun wantrouwen tegenover politici. Een referendum met alleen ‘ja’ en ‘nee’ als opties is eigenlijk spelen met vuur. Je moet niet al te bang zijn voor een volksraadpleging, maar als je ze zó inricht dat je alleen ongenueanceerd voor of tegen kunt stemmen, bouw je de zwakte en het gevaar van het instrument in en speel je populistische in de kaart.”

Kieft ziet wel wat in een ‘preferendum’, zoals de Vlaamse auteur David van Reybrouck dat eens bepleitte: “Met meerdere keuzes voor elke vraag, als een soort stemwijzer. Bijvoorbeeld hoe je denkt over klimaatbeleid, de spreidingswet, en welke van de genoemde thema’s je écht belangrijk vindt.”

Antidemocratisch

Onderzoeken wijzen stevast uit dat het overgrote deel van de westerse bevolking veel waarde hecht aan de democratische rechtsstaat. “Mensen zijn eraan gehecht, het systeem biedt houvast.” Toch ziet ook hij de rechtsstaat afglijden, terwijl de maatschappelijke weerstand tegen deze ontwikkeling achter lijkt te blijven. “Dat verzet komt nu wel op gang: de recente ‘No King’-demonstratie in de VS bracht vijf miljoen mensen op de been. Maar de geschiedenis laat zien dat veel mensen het verval lang aankijken voordat ze echt in actie komen. Daar komt bij dat een significant deel van de bevolking heeft gekozen voor het gevoerde beleid. Machthebbers en hun aanhang beroepen zich daar ook op: de leider is democratisch gekozen. Wie daar tegenin gaat, is juist antidemocratisch bezig, is hun redenering. De argumentatie van de oppositie is vaak nog niet sterk genoeg.”

Vertrouwen

Ewoud Kieft vindt de huidige situatie in Nederland ‘wezenlijk anders’ dan die in de VS. “Maar het is wel spannend aan het worden. Het is een verwarrende fase. In Nederland zijn we wel alert op de ontwikkelingen, maar de democratiegezinde partijen zijn momenteel te zwak en te verdeeld. Dat versterkt voor de kiezer het demotiverende beeld dat de politiek niet thuis geeft. Het vertrouwen in de politiek is niet voor niets zo laag.”

De versplintering van het politieke landschap, die maakt dat er minstens vier of vijf partijen nodig zijn voor een meerderheidscoalitie, kan op zich geen kwaad, denkt Kieft. “Gekscherend zeg ik wel eens dat je misschien beter 150 verschillende fracties kunt hebben dan maar een paar. Maar de partijdiscipline, die maakt dat fractieleden vaak tegen hun eigen opvattingen stemmen, maakt veel kiezers wantrouwig. Er zou meer waardering moeten zijn voor meningsverschillen, ook binnen fracties. Het zou de politiek geloofwaardiger maken.”

Samenwerken

En juist geloofwaardigheid zou het kiezersvertrouwen in de politiek kunnen herstellen, denkt hij. In combinatie met de bereidheid om te willen samenwerken, ondanks de verschillen van inzicht. “Die bereidheid ontbreekt momenteel te vaak. Ik droom van een democratie waarin de confrontatie een plek mag hebben. Als de botsing van opinies met waardigheid wordt gevoerd, leidt ze tot geloofwaardige compromissen.”

Er ligt ook een taak voor burgers, stelt Kieft: “We moeten het waarderen als politici en anderen opkomen voor hun idealen, ook al zijn het niet de onze. Daarnaast zou de rol van het internet moeten veranderen. De grote techbedrijven hebben met hun algoritmen het internet gecentraliseerd tot één grote polarisatiemachine. En vaak wordt hen geen strobreed in de weg gelegd, al probeert de EU het, meer dan in de VS, wel te reguleren. Maar ook hier geldt: kiezers zouden moeten stemmen met hun voeten en echt van die eenvormige platforms af moeten. Dan krijgt het internet weer zijn oorspronkelijke democratische kracht terug.”

Kieft is niet alleen historicus en schrijver, maar ook singer-songwriter, en dat is bij zijn lezingen ook te merken. “Ik heb dat van jongs af aan gedaan. Ik combineer het wel vaker met mijn verhalen. Tekst en muziek vullen elkaar aan en de afwisseling is fijn. Je houdt de aandacht van je publiek beter vast.” De Grote Kerk-lezing op 15 oktober begint om 20.00 uur. Kaartverkoop via www.bibliotheekdalfsen.nl